

ÇIKAR AMAÇLI ORGANİZE SUÇLARLA MÜCADELEYE İLİŞKİN TEMEL HUKUKİ DÜZENLEMELER VE BAŞLICA İLKELER

Legal Regulations and Basic Principles in Fighting Against Profit Oriented Organized Crimes

Ayhan BOZLAK*

Özet

Bu makalede, Türk hukuku açısından ekonomik amaçlı haksız çıkar sağlamayı hedefleyen suç örgütü yapılanmalarının incelenmesi bağlamında, öncelikle, ‘suç örgütü’, ‘örgütlü (organize) suç’, ‘haksız çıkar amaçlı suç örgütü’, ‘örgüt mensubu’, ‘mafya’ ve ‘terör örgütü’ kavramları ile bu kavramların birbiriyle ilişkisi, benzerlikleri ve farklılıklarına değinilmiştir. Burada hemen belirtmek gerekirse, ‘örgütlü (organize) suçlar’; terör amaçlı ve haksız çıkar amaçlı olarak işlenenler şeklinde ikiye ayrılmış, haksız çıkar amaçlı örgütlü suçlarda yine kendi arasında ‘cebir ve tehdit uygulanarak işlenen’ ve ‘bu yöntemlere başvurulmadan işlenenler’ olarak ikiye ayrılarak incelenmiştir. Daha sonra organize suçların hukuki yapısı ve organize suçlarla mücadeledeki temel ilkeler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren temel yasalar bakımından değişmiş bulunan Türk Ceza Adaleti Sistemi içerisindeki yasal düzenlemelere göre, haksız çıkar amaçlı suçlarla mücadele amacıyla getirilmiş olan, maddi ceza kanunları ile Ceza Usul (Muhakeme) Kanunu ve İnfaz Kanunu alanındaki tüm hükümler ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışmanın sonunda, Türk hukuku açısından organize suçlarla mücadele için yeterli yasal düzenlemelerin, kişi hak ve özgürlüklerini de zedelemeyecek şekilde mevcut bulunduğu ve artık sorumluluğun uygulayıcılara düştüğü sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Örgüt, Örgütlü (organize) Suç, Örgütlü Suçun Çeşitleri, Haksız Ekonomik Çıkar Amaçlı Suçlar, Haksız Çıkar Amaçlı Organize Suç Örgütleri, Mafya ve Mafya Örgütleri.

* Adalet Müfettişi

PBD, 11 (3) 2009, ss.61-93

Abstract

This main purpose of this article is to analyze highly structured criminal organizations aiming to generate monetary profit; to illustrate certain concepts including that of ‘criminal organization’, ‘organized crime’, ‘criminal organization seeking unjust profit’, ‘members of criminal organization and associates’, ‘mafia’, ‘terrorist organization’; and to reveal the relationships between these concepts with one another, their similarities and distinctions, also. It is worth noting that organized crimes are divided here into two and examined separately as ‘those committed for terrorist purposes’ and ‘those committed for the purpose of seeking unjust profit’, which is in itself further divided into ‘those committed by exerting force and threat’ and ‘those committed without employing these methods’. Subsequently, the legal structure of organized crime and the underlying principles in combating against it are emphasized. In the final part of this paper, in agreement with the legal amendments executed in the Turkish Justice System of Punishment that have been in effect since 01.06.2005, all of the assessments in law enactment concerning penal acts, and procedural law which have been introduced to battle crimes for generating monetary profit are surveyed independently. It has been revealed in this study that, in terms of laws in Turkey, there are a number of sufficient legal arrangements available in the combat against organized crimes not violating the rights and freedom of individuals, and that it now lies within the total responsibility of the implementers.

Key Words: Organization, Organized Crime, Various types of Organized Crime, Crimes Committed to Generate Monetary Profit, Criminal Organizations Seeking Unjust Profit, Mafia, Mafia Organizations.

Giriş

Eskiden devlet otoritesi ulaşmadığı için çeteler kırsal kesimde bulunur, adam öldürme, yağma, kız/kadın kaçırma, ırza geçme gibi suçlar işlerlerdi. Artık teknolojinin gelişmesi ile birlikte, devlet otoritesinin ülkenin her tarafında hissedilmesi sağlanmış, ancak bu defa da büyük kitlelerin oluşturduğu şehirleşme olgusu başka şekilde çeteleşmeyi doğurmuş ve organize suçluluk artmıştır. Uluslararası ilişkiler ve ticaretin gelişmesi ise, çetelerin uluslararası bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Artık uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı ve diğer bazı haksız ekonomik

çıkar amaçlı suçlar örgütlü olarak daha fazla işlenmeye başlanmıştır (Soyaslan, 1996:132).

Sosyolojik, siyasal, ekonomik, psikolojik ve hukuki boyutları olan organize suçlar¹, suç türleri içerisinde en karmaşık, en geniş boyutlu ve aynı zamanda en az bilinen konulardandır (Geleri, 2003:20).

Ülkemizde ‘organize suç’ olgusu uzun süredir var olmakla birlikte, ciddi anlamda kamuoyu ve devlet yetkililerinin gündemine ‘Susurluk Kazası’ olarak bilinen bir gelişme ile gelmiştir. İçinde bir milletvekili, bir polis müdürü ve bir de adli makamlarca aranan bir organize örgüt elemanının bulunduğu Mercedes marka otomobilin Balıkesir’in Susurluk ilçesinde kaza yapması sonucunda polis müdürü ile aranan kişi ölmüş, milletvekili ise sağ olarak kurtulmuştu. O günden sonra çok uzun bir süre, Türkiye’nin en önemli gündem konularından biri haline gelen ‘Susurluk Kazası’, başta organize suçlar olmak üzere, pek çok konuda adeta bir referans kaynağı haline gelmiştir. Çok uzun yıllardır var olan, ancak pek üzerinde durulmayan ve sıradan kabadayılıklar olarak geçiştirilen mafya ya da organize suç ile ilgili konular, bu olaydan sonra ciddi anlamda konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır (Geleri, 2003:19).

Bu çalışmada, ülkemizde, haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş örgüt faaliyeti çerçevesinde (organize) işlenen suçlarla mücadele politikasındaki temel düzenlemeler ve bu mücadele yöntemindeki başlıca ilkeler üzerinde durulacaktır. Belirtilen konular incelenirken, ceza adaleti sistemimiz içerisindeki genel yasal düzenlemeler esas alınacaktır. Bu konudaki, bazı özel yasalar ile yapılan düzenlemeler, incelemenin kapsamı dışında bulunmakla beraber, yeri geldiğinde kısaca bu hususlara da değinilecektir.

1. Organize Suç, Mafya ve Terör Suçu Kavramları

1.1. Örgüt, Örgütlü (Organize) Suç ve Örgüt Mensubu Suçlu Kavramları

Örgütlü suç kavramının anlatılabilmesi için öncelikle ‘örgüt’ kavramından bahsedilmesi gerekli bulunmaktadır. Örgüt, her biri ayrı ayrı belirlenmemiş birden fazla (soyut sayıda) suç işlemek üzere oluşturulan suç ortaklığıdır. Örgüt, soyut birleşme olmayıp, yapısında

¹ Çalışmanın başlığında ve burada, yaygın kullanımı nedeniyle, her ne kadar “organize suçlar” tabiri kullanılmışsa da, metin içerisinde çoğunlukla bu kavram yerine, bu kavramın kanuni ifade şekli olan “örgütlü suçlar” tabiri kullanılacaktır. Aynı zamanda çalışma boyunca, “örgütlü (organize) suç” kavramının, “haksız ekonomik çıkar amaçlı suç ve örgütleri”ni kastetmek amacıyla kullanıldığı göze alınmalıdır.

hiyerarşiyi yani ast-üst ilişkisinin, emir komuta ilişkisinin hâkim olduğu oluşumu ifade eder.² Bu suçların yapısında süreklilik olduğu için, aynı zamanda ‘mütemadi suçlar’ grubunda sayılmaktadırlar.

Genel olarak ‘örgütlü suç’ ise, birden fazla kişinin hiyerarşik düzeyde, disiplinli, sürekli, kamu düzenini bozduğu varsayılan, aynı amaca yönelik suçları işlemek için oluşturulan örgütün işlediği suç/suçlardır (Özek, 1998:195).

Haksız çıkar sağlama amaçlı örgütlü (organize) suç hakkında da çok değişik görüşler ileri sürülmüş olmakla beraber, bu kavram kısaca, “üç veya daha fazla kişinin gizlice bir araya gelerek işbirliği yapmak suretiyle devamlı bir şekilde, yasadışı yollarla haksız kazanç sağlamak amacıyla suçlar işlemesi” şeklinde tarif edilebilir. Organize suçlarda ortada birden fazla suçlu vardır; bunlar birden fazla suç işlemek niyetiyle birbirleriyle ilişki içerisinde oldukları ve bu ilişkiyi devam ettirmek arzusunun taşırlar. Organize suçlar hakkındaki farklı yaklaşımların temelinde bu konunun kamuoyu, kanun koyucular, güvenlik kuvvetleri, sosyal bilimciler ve organize suçlular gibi değişik gruplar tarafından farklı şekilde tanımlanması ve yorumlanması gibi nedenler yatmaktadır. Kimisi konuyu hukuki açıdan ele alırken, kimisi ise sosyolojik ve diğer perspektiflerden incelemektedir (Geleri, 2003:25).

TCK m. 6/1-j maddesinde ise; “Örgüt mensubu suçlu deyiminden; bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi, anlaşılır” şeklinde bir tanımlama yer almaktadır.

Türkiye’de organize suçun tarihine bakıldığında zaman bu yapı kendisini Osmanlı ve Cumhuriyetin ilk yıllarındaki sokak kabadayılarının 1960’lı yıllardan sonra örgütlenmeleri, 1970’li yıllarda ise gerek terörizmin gelişmesi sonucu silah ve benzeri gereksinimleri karşılaması gerekse ekonominin kapalı yapısının oluşturduğu karaborsa rantının büyümesi ile bu tür suçluluk, iyice kendisini göstermiştir (Aytaç ve Bal, 1999:122).

Organize suçların genel olarak ortaya çıkmasında ve onların kendilerine toplum yapısı içerisinde yer bulmasında aşağıda belirtilen durumlar öncelikli şekilde etkili olmaktadır (Aşık, 2000:149):

1. Ülkelerin ekonomik yapılarındaki istikrarsızlık, yüksek enflasyon ve para piyasalarındaki yapay iniş ve çıkışlar,
2. Ülke yönetimindeki kısa süreli de dâhil siyasi otorite boşlukları,

² Bkz. TCK, m. 220 Gereğesi.

3. Çıkarılan yasaların yeterince uygulanmaması, gereksinim duyulan yasaların çikartılamaması.

Yasadışı yollarla haksız kazanç sağlamayı olanaklı kılan her tür suç, organize suçluluk kapsamında değerlendirilebilir. Bu suç kategorileri ise, gümrük kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, altın kaçakçılığı, kara para aklama, terörizm, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, organ ve doku ticareti, mali suçlar (sermaye yatırım dolandırıcılığı, sübvansiyon, ihale ve kredi yolsuzlukları, yasadışı teknoloji transferi vb.) olarak sayılabilir.

Organize suçun belirgin bazı özellikleri şunlardır (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 99, 2000:74-75):

1. Suç gruplarının yapısı bir şirket yapısına benzemektedir.
2. Örgüt üyeleri arasında suçu üstlenmek en önemli özelliktir.
3. İş adamı görünümüne bürünme, ihalelere katılma, şirketlere ortak olma gibi yasal görüntülü etkinlikte bulunmak.
4. Cezaevi görmeyi ve sabıkalı olmayı hiyerarşinin bir gereği saymak.
5. Sabıkasız kişiler vasıtasıyla şirketler kurarak, kara para aklamak.
6. Aralarında ihtilaf bulunan kişilere arabuluculuk yaparak menfaat sağlama suretiyle adalet tesis eden unsurlar olarak gösterirler.
7. Sosyal yardım amaçlı vakıf ve dernekler kurarak, bunlara yardım görüntüsü altında zorla para toplamak.
8. Yapılanma aşamalarında güvenlik birimlerinden ayrılan veya emekli olan kişilerin nüfuz ve silahlı gücünü kullanmak amacıyla güç bulmaya çalışırlar.
9. Mal varlıkları genelde 2. veya 3. şahıslar üzerine kayıtlıdır.
10. Lüks bir hayat tarzı sergileyerek, örgüte eleman çekmek isterler.
11. Örgüt yapısı içinde hemşericilik, akrabalık, vb. sıhri ya da etnik ilişkiler ön plandadır.
12. Yaptıkları yasadışı faaliyetleri kapatmak amacıyla topluma ve devlete olumlu mesaj verirler.
13. Yerel iş gruplarını devamlı kontrol altında tutarlar.
14. Genel olarak güvenlik kuvvetlerine yönelik eylemleri yoktur. Ancak gerektiğinde bu tür eylemlerden de çekinmezler.

Bunlardan başka yine organize suç örgütleri medya ile ve kamu görevlileri ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışırlar ve bu kesimlerden etkili kişilere ulaşmaya, kendi bünyelerine bunları katmaya çalışırlar. Kendi aralarında koşulsuz bir itaat, sadakat, grup dayanışması ve tüm işlerinde gizlilik gösterirler. Böylece, toplumda doğrudan fark edilmeden etkinlik kurmaya ve işlerini daha rahat yürütmeye çalışırlar.

Çıkar amaçlı suç örgütleri, akılcı ve planlı olarak az risk ile yüksek kazanç ilkesine göre suç faaliyetlerini yönlendirir. Teşhis riskini azaltmak için görünüşte mağduru olmayan (uyuşturucu ve kaçak silah ticareti gibi), mağdurun kendisini gizlediği (kumar, fuhuş, pornografi ve tefecilik gibi), mağdurun belirsiz ya da anonim olduğu (sigorta dolandırıcılığı gibi) veya mağdurun korkutulmak suretiyle devlete başvuramayacağı alanlarda faaliyet gösterir. Ancak gerektiğinde cebir kullanmaktan da geri kalmaz (Erdem, 2001:45,46).

Avrupa Organize Suçlarla Mücadele Çalışma Grubunun 28-31 Mart 1996 yılında Almanya'nın Leipzig kentinde yaptığı toplantılarda, organize suç örgütü kriterlerini şöyle belirlemiştir (Aşık, 2000:148):

1. Aralarında haksız kazanç elde etmek için fonksiyonel işbölümü ve hiyerarşik bir yapı bulunur. Hiyerarşik yapı, isnat kabiliyeti bulunan en az üç mensubun bulunmasını şart kılar. Bu ilişkide en tepede planları yapan, emirleri veren (azmettiren) bir beyin (kurucu ve yönetici) bulunur.³
2. Kazancın kural olarak suç ile sağlanması gerekir.
3. Suç işlemenin süreklilik göstermesi gerekir.
4. Suç organizasyonunun içerisinde yaptırım sisteminin bulunması gerekir.
5. Şiddet ve tehdit gibi, bastırma, yıldırma, sindirme yöntemlerinin kullanılması gerekir.
6. Kamu ve/veya özel sektörün içine nüfuz edilmiş olması gereklidir. Kamuya nüfuzdan maksat, bazı kamu görevlilerinin elde edilmesi faaliyetleridir.
7. Kara para aklama yöntemlerine başvurulmaktadır.
8. Belirtilen ekonomik amaçlara ulaşmaları için şirketleşme ve paravan firmalar kurma yoluna giderler.

³ Genellikle, bu beyine ulaşılması için ara beyinler kullanılmaktadır (Cinoğlu ve Güneş, 2003:133).

1.2. Mafya Kavramı

‘Mafya’ kavramının nerede ve nasıl ortaya çıktığı ve bu terimin etimolojik yapısı ve özellikleri konusunda çok farklı görüş ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Mafya hakkındaki tanımlar ve açıklamalar temelde Sicilya ile ilgili tarihi ve edebi çalışmalara dayanmaktadır. Bu çalışmalar, genelde Mafyanın kökenini ve anlamını Sicilya kültürü içerisinde yaygın olan unsurlarla ilişkilendirmektedir. Kavram, aslında Sicilya- Arap kökenlidir ve “muhafız gibi hareket etmek, korumak”; “arkadaş”; “savunmak”; “güç”; “onur”; ve “sorun veya zararı gidermek için oluşturulan durum” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bu kavram, “erkeklik bilinci”, “gurur” ve “cesaret” gibi vasıfları kullanmak suretiyle erkeklığı tarif etmek amacıyla da kullanılmıştır (Geleri, 2003:21).

Mafya, öznel bir suç örgütünü tanımlamaktan çok belirli bir alt kültürü, kendine özgü gelenekleri ve davranış kodları olan bir olgu ve oluşumu ifade etmektedir (Beşe, 2002:156). Bu yapı içerisinde, yardıma muhtaç olan veya herhangi bir konuda hakkını arayan bir kişi, kendisine yardımcı olacağına inanmadığı yasalara ve resmi kurumlara başvurmak yerine şiddeti ve acımasızlığı ile kısa sürede işi çözme gücüne sahip bulunan Mafyaya başvurmayı tercih etmiştir. Bu yöndeki gelişmeler söz konusu yapılanmaları gittikçe güçlendirmiş ve toplumun meşru bir unsuru haline gelmiştir. Bu çerçevede Mafya, kökeninin dayandığı Sicilya-Arap kültüründe aslında bir yaşam şeklidir, zihinsel bir durumdur ve asla gizli bir suç örgütü değildir. Mafya olarak bilinen bir suç örgütü tarihte hiç var olmamıştır. Bu anlamda Mafya, gizli bir örgüt değil sadece bir yöntemdir (Geleri, 2003:23).

1.3. Organize Suç ve Mafya İlişkisi

Mafya kavramı, günümüzde, doğup büyüüp geliştiği İtalya ve Amerika’da, Sicilya kökenli özelliklerinden dolayı, “geleneksel veya ailevi suç örgütleri” anlamında kullanılmaktadır. İhtilafli bir alan olan organize suç kavramı ise; “içimizdeki düşman”, “suç konfederasyonu” ve “güçlülerin suçu” olarak karakterize edilir. Organize suç bir taraftan “endişe verici ve ürkütücü suçlu organizasyonu” olarak tarif edilirken, diğer taraftan da “sosyal değişimin hasta basamakları” olarak da nitelenebilmektedir. ‘Profesyonel suç’, ‘örgütlü suç’, ‘illegal girişim’, ‘yeraltı dünyası imparatorluğu’, ‘gizli topluluk’, ‘çete’, ‘şebeke’, ‘teşekkül’, ‘örgüt’ ya da basitçe ve çok yaygın bir şekilde ‘mafya’ gibi terimler, farklı zaman ve zeminlerde organize suç ve suçluluk kavramının yerine kullanılmaktadır. 1960’lı yıllardan itibaren ise Mafya teriminin,

bütün dünyada, “organize suç ve suçluluk” kavramlarıyla özdeşleştiği görülmektedir (Geleri, 2003:22).

Uygulamada her ne kadar böyle bir durum söz konusu ise de mafya teriminin organize suç ile aynı anlamda kullanılması, bütün organize suç örgütleri için mafya tanımlaması yapılması teknik anlamda doğru değildir. Mafya kavramına göre, organize (örgütlü) suçlar çok daha geniş kapsamlıdır. Bu anlamda organize (örgütlü) suçlar, terör örgütü suçlarını dahi bünyesinde barındıran bir üst grubu ifade edip, mafyayı da içine alan ve mafyadan çok daha geniş anlam ve içeriği bulunan bir olgudur. Kimilerine göre ise ‘mafya’, sosyolojik bir kavram, organize (örgütlü) suç ve suçluluk ise daha çok hukuki bir olgudur (Beşe, 2002:156).

1.4. Organize Suçun Çeşitleri ve Terör Suçu ile Farklılıkları

Organize (örgütlü) suçlar öncelikle genel olarak, haksız ekonomik çıkar sağlama suçları (örneğin, TCK m. 220) ve terör örgütü suçları (örneğin, TCK m. 314) olarak ikiye ayrılır. Yani, terör suçları da aslında örgütlü suçların içerisinde. Ancak, bu çalışmanın kapsamına terör suçları dâhil bulunmamaktadır. Bu nedenle, terör suçları hakkında aşağıda sadece çıkar amaçlı organize suçlardan farklı yönleri üzerinde kısa bilgiler verilmesi ile yetinilecektir.

Yine, haksız ekonomik çıkar sağlama için örgüt kurma (suç işlemek için örgüt kurma) suçu da kendi arasında, cebir ve tehdit uygulanarak gerçekleştirilenler (mafya) ve bunlara başvurmadan gerçekleştirilenler (çeteler) olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımlara bağlı olarak, CMK m. 250/1 ile terör ve mafya suçlarına yönelik özel muhakeme usulü belirlenmiş iken, cebir ve tehdide başvurmayan çıkar amaçlı organize suç örgütleri (çeteler) için söz konusu özel muhakeme usulüne gidilmeyecek ve bunlar hakkındaki bahis konusu işlemler genel hükümlere göre ve genel mahkemelerde yürütülecektir.

Yukarıda belirtilen, terör örgütü ve çıkar amaçlı suç örgütü kavramlarını farklılıkları yönüyle biraz daha açık şekilde inceleyecek olursak, herhangi bir suç örgütü, işlemeyi amaçladığı suçları, cebir, şiddet ve baskı aracını kullanarak, yani yıldırma ve sindirmeyi hedefleyerek işlemek üzere kurulmuşsa, bu durumda işlenecek suçlardaki temel amaca (saik) göre ya terör örgütünden ya da çıkar amaçlı suç örgütünden (mafya) bahsedilir.⁴

⁴ 3713 sayılı terörle Mücadele Kanunu m. 1’de terör suçları tanımlanırken sadece amaç (saik) göz önünde bulundurulmuş, bu amaç doğrultusunda işlenen fiilin niteliği dikkate alınmamıştır. Aynı Yasanın 3. maddesinde mutlak terör suçları, 4. maddesinde ise terör amacıyla işlenen diğer (nispi)

Organize suçlulukta ilk plandaki amaç ve söz konusu olan kazanç, kural olarak ekonomik kazançtır. Ancak ekonomik kazancın yanında bazı siyasi kazançların da hedeflenmesi mümkündür. Ancak bunlarda ilk hedef ekonomik kazanç olmaktadır. Siyasi bazı çevrelerin temin edilmesinden bütünüyle sarfinazar edilmez; ancak bu ikinci derecede önemlidir. Buna karşılık terör örgütleri bakımından ilk planda yer alan ise, siyasi kazançtır. İkinci planda yer alan da, asıl amacın finansmanını sağlamak için zaruri olan ekonomik kazançtır. Gerek mafya gerekse terör örgütleri bakımından hedefler aynı gibidir. Ancak bunların öncelikleri farklıdır (Cinoğlu ve Güneş, 2003:133).

Terör örgütlerindeki siyasi hedefler, devletin dış siyasi düzenine yani varlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne, başka devletlerle olan ilişkilerine karşı (bölücü, ayrılıkçı) olabileceği gibi, iç siyasi düzenine yani siyasi rejimine, anayasal düzenine karşı da (yıkıcı, ideolojik) olabilmektedir (Avcı, 2005:359).

Örgütün öncelikli hedefi mali çıkar (para ve mal kazanma) saiki ise ve amaçlanan suçların cebir unsurunu içermesi durumu varsa, bu takdirde çıkar amaçlı suç örgütü (mafya tipi suç çetesinden) bahsedilir. Bu tür örgütler aynı zamanda siyasete, medyaya, kamu yönetimine ve adliyeye, hukuka aykırı olarak etki yapmaya yönelik girişimlerde bulunur. Yani mafya tipi suç örgütleri, TCK m. 220’de yazılı suç işlemek için örgüt kurmaya ilaveten, eylemlerini cebir, şiddet ve tehditle yerine getirmek üzere gerçekleştirir ve yıldırma amaç edinir.⁵ Bu yönüyle de terör örgütlerine benzer.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak (çete) suçunun manevi unsuru genel kast, terör ve mafya tipi örgüt kurma suçlarının manevi unsuru saik içermesi bakımından özel kasttır (Avcı, 2005:358,359).

1.5. Organize Suçların Hukuki Yapısı

Ceza kanunlarında öngörülen suç tipleri genellikle bir kişi (fail) tarafından tek başına işlenebilir. Bu tip suçlara ‘tek failli’ suçlar denir. Bu suçların işlenmesini kolaylaştırmak veya işi tesadüfe bırakmamak için, suç işlemek üzere anlaşmış birden fazla kişinin nedensellik değeri taşıyan

---

terör suçları sayma yöntemiyle belirlenmiştir; İzzet ÖZGENÇ ve Cumhur ŞAHİN, Uygulamalı Ceza Hukuku, 2001, Ankara, s. 25.

⁵ Bu durum, söz konusu suçlar için özel muhakeme usulü belirleyen CMK m. 250/1-b’de şu şekilde belirtilmiştir: “Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar, ... ağır ceza mahkemelerinde görülür”; AVCI, a.g.e., s. 360.

hareketi neticeyi meydana getirmişse, suç ortaklığından (suça iştirak) söz edilir (Hakeri, 2005:274). İştirakte işlenecek suçun işlenmeden önce somutlaştırılması gerekir (Özgenç, 1998:85). Bu şartların bulunmadığı hallerde, örneğin, suçlunun yakın akrabası olma veya beraber işlenmek üzere anlaşılan bir suçun işlenmesi sırasında sonradan oluşan ani bir kastla, anlaşılıandan başka bir suçun işlenmesi gibi durumlarda, iştirak hükümleri uygulanamayacak ve herkes kendi fiilinden sorumlu tutulacaktır. Ancak bu şekilde iştirak iradesi olmadan birden fazla kişinin işlediği ve yargılamada bazı özellikler taşıyan suçlara ‘toplu suç’ denir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 2/1-k toplu suçu şu şekilde tanımlamaktadır: *“Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suçu ifade eder.”* Aynı Kanunun 91/3. maddesine göre: *“Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir”* (Avcı, 2005:350).

Suçların kanuni tanımlarında yer alan neticeyi meydana getirebilmek için birden fazla kişinin fail sıfatıyla bulunması kanun tarafından açıkça öngörülmüş ise, burada tek kişi tarafından gerçekleştirilmesi söz konusu olmayan bağımsız bir suç kategorisi var demektir (Tosun, 1982:292, 293). Bu tip suçlara, ‘iki taraflı suç’, ‘çok failli suç’, ‘suça zorunlu iştirak’ veya ‘toplu (kolektif) suçlar’ denir. Çok failli suçların tek kişi tarafından işlenmesi mümkün değildir, aksi takdirde kanuni unsur gerçekleşmiş olmaz. Örneğin, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 254/3’e göre: *“Rüşvet suçuna iştirak eden diğer kişilerin, soruşturma başlamadan önce, pişmanlık duyarak durumdan soruşturma makamlarını haberdar etmesi hâlinde, hakkında bu suçtan dolayı cezaya hükmolunmaz”* (Avcı, 2005:350,351).

Suçta iştirak, ceza kanununun genel hükümleri, çok failli suçlar ise aynı kanunun özel hükümleri arasında düzenlenir. Çok failli suçlar ‘bağımsız hüküm’, iştirak hükümleri ise ‘genişletici’ niteliktedir. Bu sebeple aslında suç tanımına girmeyen hareketlerin cezalandırılmasını sağlamaktadır (Centel, 2002:465).

Çok failli suçlarda, faillerden birinin icrai veya ihmali harekette bulunması ve faillerden birinin cezalandırılabilmesi, suçun oluşması için yeterlidir.

Çok failli suçlar, aynı amaca yönelmiş kişilerin işledikleri anlaşma (yakınsama) suçları ve farklı gayeye yönelmiş birleşme (karşılaşma) suçları olmak üzere ikiye ayrılır. Karşılaşma suçlarında, örneğin yaralama

suçunda (TCK m. 86), en az iki kişi gereklidir. Yakınsama suçlarında ise, örneğin, suç işlemek için örgüt kurma suçunda TCK m. 220) en az üç kişi, uyuşturucu ticareti suçunda (TCK m. 188/3) en az iki kişi, hükümlülerin ayaklanması suçunda (TCK m. 296/1) en az dört kişi bulunması gereklidir.

Yakınsama suçlarında faillerin henüz herhangi bir suç işlemeleri beklenmeksizin (örneğin TCK m. 220) cezalandırılmaları söz konusudur. Aynı zamanda bu tür suçların faillerinin hepsi aynı ceza ile cezalandırılır. Ancak karşılaşma suçlarında ise (örneğin TCK m. 252) her bir fail farklı biçimde cezalandırılır.

Çok failli suçlara da asli faillerin dışında, azmettirme veya yardımda bulunma şeklinde iştirak etmek mümkündür (Özgenç, 2002:276).

Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak aslında amaçlanan suçların işlenmesi bakımından hazırlık hareketidir. Ceza kanunlarında hazırlık hareketleri kural olarak cezalandırılmaz. Ancak istisnaen, toplum düzeni için ciddi tehlike oluşturduğu kabul edilen bazı suçların hazırlık hareketleri, amaçladıkları hedefe ulaşabilecek yeterlilik ve ciddiyette (elverişlilik) olması halinde cezalandırılabilir. Bu kapsamda, çok failli yakınsama suçlarından örgüt kurma suçu da müstakil bir suç olup, amaç suç işlenmiş olursa, gerçek içtima kuralları uygulanır. Yani, henüz belirlenen amaçlar doğrultusunda herhangi bir suç işlenmemiş olsa bile, araç suç olan, suç işlemek amacıyla terör veya çıkar amaçlı örgüt kurma fiilleri (bu amaçlar doğrultusunda birleşme)'de ayrıca cezalandırılır. Bundan başka, amaç suçların işlenmesi durumunda (icra hareketlerine başlanması durumunda) bu suçlardan da ceza verilmesi gereklidir.⁶

2. Organize Suçlarla Mücadelede Başlıca İlkeler

Hukuk devletinin ve demokratik sistemlerin karşısındaki en güçlü ve tehlikeli örgütler bu gün organize suç örgütleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü organize suç örgütleri çok büyük miktarda sahip oldukları parasal kaynakları ile demokratik düzeni etkileyecekleri gibi, sivil ve resmi bürokraside karar vericileri de etkileyecek bir yapıya sahiptirler (Bal, 2000:48).

Ayrıca, iç yaptırım sistemiyle pekiştirilen ve süreklilik arz eden hiyerarşik bir yapı oluşturarak, diğer bir ifade ile 'suç organizasyonu' meydana getirerek suç işlenmesi, suçluların işini kolaylaştırırken, bununla mücadele edenlerin işini zorlaştırmakta ve özellikle de işin içine

⁶ Bkz. TCK, m. 220/4.

siyasi iktidarın elinden tutanlar veya onların yandaşları girdiğinde ise mücadele neredeyse imkânsız hale gelmektedir (Cinoğlu ve Güneş, 2003:127).

Bütün bu nedenler ve organize suçların yeni bir suç türü olarak ortaya çıkması, kaçınılmaz olarak yeni mücadele yöntemlerinin araştırılmasını gerektirmiştir. Organize suçların sonuçları arasında sadece yasadışı gelir elde etmek değil yasadışı siyasi güç oluşturmak da bulunmaktadır. Dolayısıyla mücadele yöntemlerinde, bu hususunda göze alınması gerekir.

Örgütlü suçlar, devlette çürümeye yol açtığı ve sosyal, ekonomik ve siyasi kurumların temelini sarstığı için bütün dünya ülkelerini ilgilendiren önemli bir sorun haline gelmiştir (Kunter ve Yenisey, 2000:48,14).

Bu nedenle, organize suçlar yerel ve ulusal olduğu kadar, aynı zamanda, uluslararası bir sorundur. Bu suç örgütlerine karşı çeşitli şekillerde gerçekleştirilen etkin mücadeleye rağmen, söz konusu örgütler devamlı olarak yeni koşullar ve çevreye adapte olmayı başarmış ve böylece ayakta kalarak, yasadışı faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Örgütlü suçların bütün dünyada yaygınlaşması, ülkeleri bu suçlarla mücadele için çareler aramaya yöneltmiştir. Avrupa ülkelerinde 1980'lerden itibaren örgütlü suçlarla mücadele için büyük çaba gösterilmeye başlanmış ve yasama faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İtalya, Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'da terör ve çıkar amaçlı örgüt suçlarını kapsayan mevzuatlar meydana getirilmiş; bu anlamda mevcut ceza yasalarına bir takım eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır (Dönmezer, 2000:537). Yakalama, tutuklama, arama, el koyma gibi geleneksel koruma tedbirlerinin yetersiz kalması karşısında hukuk devletlerini amaca uygun yeni tedbirler ve yöntemler aramaya yöneltmiştir (Öztürk vd., 2002:772). Bu kapsamda özellikle, "suçların belirlenip kovuşturulması", "kanıtların sağlanması", "zanlıların konumu", "koruma tedbirleri" ve "yargılama yöntemi"ne ilişkin "istisnai" ceza yargılaması kuralları kabul edilmiştir (Özek, 1998:196). Bizim Ülkemizde de bu şekilde yapılan düzenlemeler mevcut olup söz konusu düzenlemeler aşağıda detaylı şekilde aşağıda verilmiştir.

Bu şekilde, ceza hukukunda modern bir akım olarak ortaya çıkmış ve failin topluma kazandırılması için yürütülen çalışmalar, yerini "suçun önlenmesi için korkutma" görüşüne bırakmıştır (Kunter ve Yenisey, 2000:48).

Organize suç kavramı, kriminolojik açıdan, diğer suç türlerinden çok daha karmaşık ve çözülmesi güç bir yapı ve nedensellik içermektedir. Genel anlamda hiçbir suç örgütü; organize suçlar kadar çok boyutluluk,

karmaşıklık ve zıtlık içermemektedir. Organize suçluluk, özellikle siyasi ve ekonomik şartlarla doğrudan ilişkili olması nedeniyle, öncelikli olarak siyasal ve sosyo- psikolojik bir yapı niteliğine sahiptir (Beşe, 2001:23).

Belirtilen bu hususlarda göze alınarak, organize suç örgütleriyle mücadelede salt bir güvenlik sorunu olarak algılamak oldukça yanıltıcı bir durumdur. Bu bağlamda ülkemizin bugüne kadar yaşadığı terörle mücadele alanındaki atılımları ve kazanımları bize göstermekte ki, organize örgütler sadece devleti ve devlet güçlerini hedef almamakta ve fakat kamuoyunu ve halkı da kendi istekleri doğrultusunda manipüle etmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür örgütlerle mücadelenin önemli bir ayağının halkın bilinçlendirilmesi ve mücadeleye ortak edilmesi konusunda bir uzlaşıya varılması olmalıdır. Bu anlamda toplumda yükselen değerlerin dikkat ve titizlikle belirlenmesi ile demokratik katılımın artırılması akılcı ve sonuca yönelik bir yaklaşım olacaktır. İkinci ve bir diğer aşama ise terör suçlarıyla mücadelede olduğu gibi organize suç örgütleriyle mücadelede de toplumsal mutabakatın yanında mutlak anlamda bu yönde ‘siyasi bir iradenin’ belirmesi ve bu konuda mücadele veren güvenlik güçlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Üçüncü önemli alan ise, güvenlik güçlerinin donanımı (her türlü donanım; bilgi, teknik vb.) ve uluslararası işbirliğinin sağlanması gereksinimidir. Dördüncü olarak ise yasal mevzuatın düzenlenmesi ve yargının hızlı, verimli ve sağlıklı işlemesinin sağlanması olarak özetlenebilir. Organize suçlarla mücadelede ortaya konulan yaklaşımların bahse konu bu dört ana başlıkta toplanması haricinde, farklı yaklaşımların ve bu genel başlıkları özelde artırmanın yolu açıktır (Bal, vd., 2008).

3. Organize Suçlarla Mücadelede Temel Düzenlemeler

3.1. Maddi Ceza Kanunlarındaki Düzenlemeler

Bu konuda, Ülkemiz açısından en önemli ve özel bir düzenleme olan 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu, 31.03.2005 tarih ve 25772 Mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 18/1-d maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu 4422 sayılı Yasa’da düzenlenen ‘Çıkar Amaçlı Suç Örgütü’ tanımına, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren, yeni 5237 sayılı TCK’da yer verilmemiş; ancak, bu yeni Yasa’da “suç işlemek için örgüt oluşturma suçu” ile ilgili genel hükümler m. 220 ve 221’de düzenlenmiş, çeşitli maddelerde de örgüt faaliyetleri

çerçevesinde ya da örgütlerin korkutucu güçlerinden yararlanılarak suç işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak sayılmıştır.

Ayrıca, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 250/1-b’de; “Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek (DGM’den dönüştürülen) ağır ceza mahkemelerinde görülür” denilmektedir. Bu maddede; 4422 sayılı Kanundaki çıkar amaçlı örgütlü suçlar tanımlanmaktadır. Her ne kadar yeni TCK m. 220’de cebir, tehdit unsuru zikredilmemiş ve 4422 sayılı Yasadaki tanımıyla başka bir madde düzenlenmemiş ise de, CMK’daki bu hüküm ‘mafya örgütü’ düzenlemesinin varlığından bahsetmek için yeterli bulunmaktadır.

Halen Ülkemizde, çıkar amaçlı organize suç örgütleri ile ilgili en temel düzenleme TCK m. 220’de bulunmaktadır. Söz konusu madde metni önemine binaen aşağıda verilmiştir:

Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma

Madde 220 - (1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması hâlinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.

(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.

(4) Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi hâlinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur.

(5) Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.

(6) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır.

(7) Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır.

(8) Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

220. maddenin gerekçesinde de açıkça belirtildiği gibi,⁷ bu madde ile Kanunlarda suç olarak tanımlanan fiillerin işlenmesi amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek ile bu amaçla kurulmuş örgüte üye olmak, işlenmesi amaçlanan suçlardan ayrı suçlar olarak tanımlanmıştır.

Maddeye göre örgüt kurmak, işlenmesi amaçlanan suçlar açısından sadece bir araç niteliğindedir. Suç işlemek için örgüt kurmak, toplum düzenini tehlikeye sokmaktadır. Ayrıca belirtilmelidir ki, suç örgütü, amaçlanan suçları işlemeye bir kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenlerle, işlenmesi amaçlanan suçlar açısından hazırlık hareketi niteliğinde olan bu fiiller, ayrı suçlar olarak tanımlanmıştır.

Öncelikle söylemek gerekirse; bu suç tanımı ile korunan hukukî değer, kamu güvenliği ve barışıdır. Kamu güvenliği ve barışının bozulması ise; bireyin güvenli, barış içinde yaşamak hakkını da zedeleyecektir. Bu nedenle söz konusu düzenlemeyle aynı zamanda bireyin, Anayasada güvence altına alınmış olan hak ve özgürlüklerine yönelik fiillere karşı da korunması amaçlanmıştır.

220. maddenin birinci fıkrasında, ‘suç işlemek amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek’ suçu tanımlanmıştır. Bu bakımdan, söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur. Bu seçimlik hareketler, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmektir.

Örgüt, soyut bir birleşme değildir; bünyesinde hiyerarşik bir ilişki hâkimdir. Bu hiyerarşik ilişki, bazı örgüt yapılanmalarında gevşek bir nitelik taşıyabilir. Bu ilişki dolayısıyla örgüt, mensupları üzerinde hâkimiyet tesis eden bir güç kaynağı niteliğini kazanmaktadır.

Örgütün varlığı için suç işlemek amacı etrafındaki fiilî birleşme yeterlidir. Örgüt, niteliği itibarıyla, devamlılık arz eder. Bu itibarla, kişilerin belli bir suçu işlemek için bir araya gelmesi hâlinde, örgüt değil, iştirak ilişkisi mevcuttur. İştirak ilişkisinden bahsedebilmek için, suç ortakları nezdinde suçun, konu veya mağdur bakımından somutlaşması gerekir. Buna karşılık, örgüt yapılanmasında, işlenmesi amaçlanan suçların konu veya mağdur itibarıyla somutlaştırılması zorunlu değildir.⁸

Suç işlemek için örgüt kurulması bir somut tehlike suçudur. Her ne kadar en az üç kişinin belli amaç etrafında suç işlemek üzere devamlı surette fiilen birleşmesi suretiyle örgüt meydana gelebilirse de; kurulan örgüt, güdülen amaç bakımından somut bir tehlike oluşturmayabilir. Bu nedenle, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması aranmalıdır. Bu

⁷ Maddenin gerekçesi için bkz.; www.tbmm.gov.tr; www.akip.net

⁸ Madde gerekçesinden alıntı; www.tbmm.gov.tr

bakımdan, örneğin sadece üç kişinin bir araya gelmesi, devletin ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik suçları işleme açısından somut bir tehlike taşımaz; buna karşılık, ekonomik çıkar sağlamaya yönelik suçlar açısından elverişli olabilir.

Bu suç, bir ‘amaç suç’ niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, söz konusu suç, ancak doğrudan kastla işlenebilir. Kişiler, suç işlemek amacıyla bir örgütlenme yapısı içinde bulunmalıdırlar. İşlenmesi amaçlanan suçların türü veya niteliği, sadece bu suç için öngörülmüş olan alt ve üst sınırlar arasında somut cezanın belirlenmesinde dikkate alınabilir.

İkinci fıkrada, suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olmak, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Örgüte üye olmak, fiilî bir katılmadır. Örgüte üye olmak için örgüt yöneticilerinin rızasının varlığına gerek yoktur. Tek taraflı iradeyle de katılmak mümkündür.

Üçüncü fıkraya göre, örgütün silâhlı olması, bir ve ikinci fıkrada tanımlanan suçların daha ağır ceza ile cezalandırılmasını gerektiren nitelikli unsurunu oluşturmaktadır. Suç örgütünün silâhlı olup olmaması veya sahip olunan silâhların cins, nitelik ve miktarı, somut tehlikenin belirlenmesi veya var olan somut tehlikenin ağırlığı bakımından dikkate alınmalıdır.

Dördüncü fıkraya göre, örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi hâlinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükümlenilecektir. Bir veya ikinci fıkrada tanımlanan suçlardan dolayı cezaya hükmedilebilmesi için, ayrıca örgütün amacı çerçevesinde bir suçun işlenmesi gerekmemektedir. Örgütün faaliyeti çerçevesinde ayrıca suç işlenmesi hâlinde, hem bir veya ikinci fıkrada tanımlanan suçtan hem de amacı oluşturan suçtan dolayı gerçek içtima kurallarına göre cezaya hükmedilecektir.

Maddenin beşinci fıkrasında, örgüt yöneticilerinin, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılması gerektiği kabul edilmiştir. Örgüt yapısı içinde, kendisine suç işlemek gibi örgütün amacına uygun bir görev verilen kişi bu görevini yerine getirmese, hemen yerine bir diğeri rahatlıkla ikame edilebilmektedir. Bu nedenle, örgütün yöneticisi konumunda olan kişiler, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak sorumlu tutulmalıdırlar.

Altıncı fıkraya göre, örgüte hâkim olan hiyerarşik ilişki içinde olmamakla beraber, örgüt adına suç işleyen kimsenin örgüt üyesi olarak kabul edilmesi ve bu nedenle de sorumlu tutulması gerekir.

Yedinci fıkrada, örgüte hâkim olan hiyerarşik ilişki içinde olmamakla beraber, örgütün amacına bilerek ve isteyerek hizmet eden kişinin, örgüt

üyeleri kabul edilerek cezalandırılması öngörülmüştür. Bu nedenle, "örgüte yardım ve yataklık" adıyla ayrı bir suç tanımlaması yapılmamıştır. Bu kavram altında söz konusu edilen fiiller, nitelik bakımından örgüte üye olmak dolayısıyla sorumluluğu gerektirmektedir.

Maddenin sekizinci fıkrasında, örgütün veya amacının propagandasının yapılması suç olarak tanımlanmıştır. Bu propagandanın basın ve yayın yolu ile işlenmesi, suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektirmektedir.

Bilindiği gibi, örgütlü olmayan suçlarda verilmiş bulunan suç işleme kararından dönülmesi kolaydır, ancak örgütlü suçlarda ise, suç işleme kararından dönülmesi genellikle örgüte ihanet olarak kabul edildiğinden ve yaptırım uygulandığından dolayı, bu karardan dönmek neredeyse imkânsızdır. Bu sebeple örgüt kurmak kamu düzeni bakımından tehlikeli, toplum bakımından da korku ve endişe verici olduğundan böyle bir eylem suç olarak düzenlenmiştir (Avcı, 2005:357).

Yine organize suçlarla mücadele etkinlik ve caydırıcılık ile örgütlerin çözülmesine yönelik bir düzenleme amacıyla, etkin pişmanlık hükmü şeklinde yazılmış bulunan TCK'nun 221. maddesi de aşağıda verilmiştir:

Etkin Pişmanlık

Madde 221 - (1) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu nedeniyle soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacı doğrultusunda suç işlenmeden önce, örgütü dağıtan veya verdiği bilgilerle örgütün dağılmasını sağlayan kurucu veya yöneticiler hakkında cezaya hükmolunmaz.

(2) Örgüt üyesinin, örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmeksizin, gönüllü olarak örgütten ayrıldığını ilgili makamlara bildirmesi hâlinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(3) Örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmeden yakalanan örgüt üyesinin, pişmanlık duyarak örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlamaya elverişli bilgi vermesi hâlinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(4) Suç işlemek amacıyla örgüt kuran, yöneten veya örgüte üye olan ya da üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen veya örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişinin, gönüllü olarak teslim olup, örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili bilgi vermesi hâlinde, hakkında örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçundan dolayı cezaya hükmolunmaz. Kişinin bu bilgileri yakalandıktan

sonra vermesi hâlinde, hakkında bu suçtan dolayı verilecek cezada üçte birden dörtte üçe kadar indirim yapılır.

(5) Etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur. Denetimli serbestlik tedbirinin süresi üç yıla kadar uzatılabilir.

(6) (Ek fıkra: 06/12/200 - 5560 S.K.8.md) Kişi hakkında, bu maddedeki etkin pişmanlık hükümleri birden fazla uygulanmaz.

Madde metninde, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu amaçla kurulmuş örgüte üye olmak suçları ile ilgili olarak etkin pişmanlık hâli düzenlenmiştir. Bu madde aslında bu haliyle örgütlü suç failleri için sürekliliğini koruyan bir af kanunu niteliğindedir ve örgütlerin çözümlenmesi ve onlarla etkin mücadele için yerinde bir düzenlemedir.

Maddenin Birinci fıkrasında, örgüt kurucu veya yöneticileri ile ilgili etkin pişmanlık hükmüne yer verilmiştir. Buna göre; suç işlemek amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek dolayısıyla haklarında soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacı doğrultusunda suç işlenmeden önce, örgütü dağıtan veya verdiği bilgilerle örgütün dağılmasını sağlayan kişiler hakkında cezaya hükmolunmayacaktır.

İkinci fıkrada, suç işlemek amacıyla kurulmuş örgüte üye olan kişilerle ilgili etkin pişmanlık hükmüne yer verilmiştir. Örgüt üyesinin, etkin pişmanlık hükmünden yararlanabilmesi için, örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmemiş olması ve ayrıca, gönüllü olarak örgütten ayrıldığını ilgili makamlara bildirmesi gerekir. Bu koşulların gerçekleşmesi hâlinde, hakkında cezaya hükmolunmayacaktır. Bu koşullar gerçekleştikten sonra, kişi hakkında örgüt üyesi olmaktan dolayı soruşturma başlatılmış olmasının veya örgütün faaliyeti çerçevesinde başkaları tarafından suç işlenmiş olmasının, etkin pişmanlıktan yararlanma açısından bir önemi bulunmamaktadır.

Üçüncü fıkrada ise, yakalanan örgüt üyesi ile ilgili etkin pişmanlık hükmüne yer verilmiştir. Yakalanmış olmasına rağmen, bu fıkrada belirlenen şartların gerçekleşmesi hâlinde örgüt üyesi cezalandırılmayacaktır. Bu şartlardan birisi, örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmemiş olmak; diğeri ise, örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlamaya elverişli bilgi vermiş olmasıdır. Verilen bilginin, örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlamaya elverişli olup olmadığını takdir yetkisi mahkemeye aittir.

Kişi, suç işlemek için kurulmuş olan örgütün kurucusu, yöneticisi veya üyesi olmakla birlikte, örgütün ulaştığı yapılanma itibarıyla dağılmasını sağlama imkânından yoksun olabilir. Bu durumda bile, söz konusu sıfatları taşıyan kişilerin belli şartlarda etkin pişmanlıktan yararlanması madde metnine göre sağlanmıştır. Bu düşüncelerle maddenin dördüncü fıkrası düzenlenmiştir. Buna göre, suç işlemek amacıyla örgüt kuran, yöneten veya örgüte üye olan kişinin, gönüllü olarak teslim olup, örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili bilgi vermesi hâlinde, hakkında örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçundan dolayı cezaya hükmolunmayacaktır.

Kurucu, yönetici veya üyenin, örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili bilgileri yakalandıktan sonra vermesi hâlinde, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçundan dolayı hakkında verilecek cezada belli oranda indirim yapılması kabul edilmiştir.

Etkin pişmanlıktan yararlanarak serbest bırakılan kişiler açısından güvenlik ve topluma uyum sorunu yaşandığı bilinmektedir. Bu nedenle, etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi maddede hüküm altına alınmıştır. Bu bir yıllık süre, kişinin serbest bırakıldığı andan itibaren işlemeye başlayacaktır. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması açısından, etkin pişmanlık nedeniyle kişi hakkında cezaya hükmolunmaması ile indirilmiş cezaya hükmolunması arasında bir fark gözetilmemiştir. Uygulanmasına başlanan denetimli serbestlik tedbirinin süresi hâkim kararıyla uzatılabilecektir. Ancak süre üç yıldan fazla olamayacaktır.

Yukarıdaki düzenlemelerden başka yine TCK'nun değişik maddelerinde çıkar amaçlı örgütlü suçlarla ilgili çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlardan:

- ❖ 58/9. maddeye göre, örgüt mensubu suçlu hakkında, mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağı,
- ❖ 79/2. maddeye göre, göçmen kaçakçılığı suçunun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, maddeye göre verilecek cezaların yarı oranında artırılacağı,
- ❖ 91/4. maddeye göre, maddenin bir ve üçüncü fıkralarında tanımlanan organ veya doku ticareti suçunun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, artırımlı olarak sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunacağı,

- ❖ 106/2(d). maddeye göre, tehdit suçunun var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmesi hâlinde, fail hakkında artırımlı olarak iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı,
- ❖ 119/1(d). maddeye göre, eğitim ve öğretimin engellenmesi, kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi, siyasî hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme, konut dokunulmazlığının ihlâli ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlâli suçlarının; var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmesi halinde verilecek cezaların bir kat artırılacağı,
- ❖ 142/3. maddeye göre, bazı hırsızlık suçlarının, bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, artırımlı olarak onbeş yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunacağı,
- ❖ 149/1(f)(g) maddelerine göre, yağma (gasp) suçunun var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak veya suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla işlenmesi hâlinde, fail hakkında artırımlı olarak on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı,
- ❖ 174. maddeye göre, tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi fiillerinin suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı,
- ❖ 188/5. maddeye göre, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı,
- ❖ 227/6. maddeye göre, fuhşa zorla sevk ya da teşvik suçunun, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, maddenin fıkralarına göre verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı,
- ❖ 229/3. maddeye göre, çocukları ve beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanma suçunun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması hâlinde, maddeye göre verilecek cezanın bir kat artırılacağı,

- ❖ 265/4. maddeye göre, kamu görevlisine mukavemet suçunun, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmesi hâlinde, maddenin fıkralarına göre verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı,
- ❖ 282/3. maddeye göre, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunun, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın bir kat artırılacağı hükme bağlanmıştır.

Ayrıca bazı özel ceza Kanunlarında da yukarıdakilere benzer düzenlemeler bulunmaktadır. Bu kapsamda, örneğin, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 4. maddesinde, söz konusu Kanunda tanımlanan suçların ve kabahatlerin, bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezanın iki kat artırılacağı, 6136 sayılı Ateşli Silahlar Kanununun 12/3. maddesinde de, maddenin birinci fıkrasındaki silah kaçakçılığı eylemlerini işlemek amacıyla teşekkül (organize suç örgütü) kuranlarla yönetenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından sözü geçen fıkroda yazılı suçlar işlenirse failer hakkında artırımlı olarak on yıldan on beş yıla kadar ağır hapis ve elli bin liradan yüz bin liraya kadar adli para cezasına hükmolunacağı, yine aynı Kanunun 14/2. maddesinde, maddenin birinci fıkrasındaki atıf ile sözü geçen Kanunun 4. maddesinde belirtilen bıçak ve diğer yasak aletlerin kaçakçılığı eylemlerini işlemek amacı ile teşekkül kuranlar ile yönetenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından sözü geçen fıkroda yazılı suçların işlenmesi halinde failer hakkında beş yıldan on yıla kadar hapis ve elli bin liradan az olmamak üzere adli para cezası hükmolunacağı ve bu maddelerde yazılı teşekkülün, iki veya daha fazla kimsenin birlikte cürüm işlemek amacı etrafında birleşmesi ile oluşacağının hüküm altına alındığı görülmektedir.

3.2. Usul (Muhakeme) Kanunu Alanındaki Düzenlemeler

Yukarıda bahsedildiği gibi mülga olan 4422 sayılı Yasa'daki örgütlü suçlara ilişkin özel olarak düzenlenmiş bulunan çeşitli soruşturma (koruma) tedbirleri ile muhakeme usulleri, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni 5271 sayılı CMK içerisine, başka bazı önemli sayılan suçları da kapsayacak şekilde, genişletilerek yerleştirilmiştir. Bu hususlar aşağıda ilgili bölümlerinde incelenecektir.

Örgütlü suçlarla mücadele açısından öngörülen 'istisnai normlar'ın olağan yargılama normlarından farklı ve bu farkında zanlının aleyhine olması doğaldır. Örgütlü suçların yapısal özellikleri ve sosyal yapı açısından tehlikesi göze alındığında böyle bir sonuca varılması mümkün

bulunmaktadır. Bu suçlar giderek güçlülerin suçu haline gelmekte ve toplum için çok büyük zararlar doğuracak şekilde işlenebilmektedirler. Teknolojinin her türlü imkânını kullanan ve gizliliğin esas olduğu (aynı zamanda kamu kesiminden bu suça katılanlar açısından sahip olduğu imkânlar nedeniyle suçları gizlemesi gayet kolay bulunan) bu örgüt suçlularını, klasik ve çoğu zamanda açık olan tedbirlerle takip etmek mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu suçlarda, ilgilinin önceden fark edemeyeceği ‘gizli soruşturma tedbirleri’ne başvurma zorunluluğu kendisini göstermektedir (Öztürk vd., 2002:766).

Bu genel açıklamalardan sonra, örgütlü suçların muhakeme usulü konusundaki başlıca düzenlemeler aşağıda ele alınmıştır:

3.2.1. Tanıkların Korunması

Bu konuda, CMK’nun 58. maddesinde bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili, tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa; kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemlerin alınacağı ve kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgilerin, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından muhafaza edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca yine aynı maddede, hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse ya da maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hâkimin, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebileceği ve tanıklık görevinin yapılmasından sonra, kişinin kimliğinin saklı tutulması veya güvenliğinin sağlanması hususunda alınacak önlemlerin, özel bir kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Bu maddenin dördüncü fıkrasında, tanıkların korunması hususunda bahsedilen özel Kanun, 05/01/2008 tarih ve 26747 sayılı Resmi Gazetede, “5726 Sayılı Tanık Koruma Kanunu” adıyla yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Söz konusu Kanunun amaç ve usulleri çerçevesinde aynı Kanunun 3. maddesine göre, tanık koruma tedbiri alınması gereken suçlar şu şekilde belirtilmiştir:

“Madde 3 - (1) Bu Kanun hükümleri, aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis,

müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar.

b) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar.”

3.2.2. Çeşitli Soruşturma ve Yargılama Önlemleri İle İlgili Mevcut Bulunan Özel Hükümler

3.2.2.1. Gözaltı ve Tutuklama

Organize suçların düzenlendiği CMK'nun 250. maddesi kapsamına giren suçlardan (cebir ve tehdit kullanan çıkar amaçlı örgüt ve cebir ve tehdit kullanmasa da örgütlü uyuşturucu imal ve ticareti suçları) dolayı yakalananlar için 91. maddenin birinci fıkrasındaki yirmi dört saatlik gözaltı süresi kırk sekiz saat olarak uygulanır. Anayasanın 120. maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında 91. maddenin üçüncü fıkrasında dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinlemek zorundadır.⁹

Tutuklama konusunda, CMK'nun “Tutuklama Nedenleri” başlıklı 100. maddesinin ilgili bölümleri şöyledir:

“Madde 100 - (1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

⁹ Bkz. CMK m. 252/2.

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220).”

Bu madde metninden de anlaşıldığı üzere, organize suç örgütü kuranlar ve yönetenler açısından müsned suçu işledikleri yönünde kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması halinde tutuklanmaları için sadece bu durum yeterli olup yukarıda sözü edilen 100. maddedeki tutuklamanın gerektirdiği diğer şartlar aranmamaktadır.

3.2.2.2. El koyma ve Müsadere

Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait malvarlığı değerlerine elkoyma usulü CMK'nun 128. maddesinde, suçun işlenmesinde kullanılması nedeniyle elkoyulan ya da suçun işlenmesi dolayısıyla kazanılan malvarlığı değerlerinin müsaderesine ilişkin hususlar ise TCK'nun 54. ve 55. maddelerinde ayrıntılı ve açık bir şekilde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu madde metinlerinde; örgütlü suçların takibi için özel yetkiler içeren düzenlemeler mevcut bulunmaktadır.

3.2.2.3. İletişimin Denetlenmesi

Bu hususla ilgili, CMK'nun “gizli koruma tedbirleri” bölüm başlıklı 135. maddesinde, bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilebilmesi yetkisi düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu tedbirlerden dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümlerin ancak kanun metninde sayılan -aralarında örgütlü suçlarında bulunduğu- belli başlı bazı suçlarla ilgili olarak uygulanabileceği madde metninde belirtilmiş bulunmaktadır.

3.2.2.4. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi

Bu konudaki CMK'nun 139. maddesinde; örgütlü suçları da kapsayacak şekilde, maddede sayılmış olan bazı suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı kararı ile kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceği, gizli soruşturmacının, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlü olduğu, soruşturmacının, görevini yerine getirirken suç işleyemeyeceği ve görevlendirildiği örgütün işlemekte olduğu suçlardan sorumlu tutulamayacağı düzenleme altına alınmıştır.

3.2.2.5. Teknik Araçlarla İzleme (Teknik Takip)

CMK'nun 140. maddesinde; örgütlü suçları da kapsayacak şekilde, maddede sayılmış olan bazı suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın (konutları hariç olmak üzere) kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ile işyerinin teknik araçlarla izlenebileceği ve ses veya görüntü kaydının alınabileceği düzenlenmiş ve bu yetkinin kullanılma usulü madde de açıkça gösterilmiştir.

3.2.2.6. Zorlama Amaçlı Elkoyma ve Teminat Belgesi Verme

Belirtilen hususla ilgili CMK'nun 248. maddesinde; örgütlü suçları da kapsayacak şekilde, maddede sayılmış olan bazı suçların yargılamasında, kaçak sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına, amaçla orantılı olarak, mahkeme kararıyla elkonulabileceği ve gerektiğinde bunların idaresi için kayyım atanabileceği belirtilmiştir.

3.2.3. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

3.2.3.1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Bu konuda, CMK'nun "bazı suçlara ilişkin muhakeme" bölümü başlığı altında bulunan 250. maddesinde özel bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu madde metnine göre, TCK'nunda yer alan; örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının cebir ve tehdit kullanıp kullanmadığına bakmaksızın hepsi ve

haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar ile terör suçları dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde görülmektedir.

Gelen iş durumu göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen suçlara bakmakla görevli olmak üzere, aynı yerde birden fazla ağır ceza mahkemesi kurulmasına, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilmektedir. Bu hâlde, mahkemeler numaralandırılmaktadır. Söz konusu mahkemeler halen Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır, Erzurum, Malatya ve Van olmak üzere sekiz merkezde bulunmaktadır. Bu mahkemelerin başkan ve üyeleri adli yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilememektedir.

Bu mahkemelerin görev alanına giren suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun söz konusu ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetim hâli dâhil askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.¹⁰

3.2.3.2. Soruşturma

Bu konuda, CMK'nun 251. maddesi ile yine ayrıntılı ve özel bir usul düzenlemesi yapılmıştır. 250 nci madde kapsamına giren suçlarda soruşturma, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca bizzat yapılır. Bu suçlar görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır. Cumhuriyet savcıları, Cumhuriyet Başsavcılığınca CMK'nun 250 nci maddesi kapsamındaki suçlarla ilgili davalara bakan ağır ceza mahkemelerinden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilememektedir. Yani bu durum, söz konusu işlere bakan savcılarının bu alanda uzmanlaşması ve daha etkin mücadele yapabilmeleri anlamına gelmektedir.

Bahsi geçen savcılar, soruşturmanın gerekli kıldığı hâllerde suç mahalli ile delillerin bulunduğu yerlere gidilerek soruşturma yapabilmektedirler. Suç, özel yetkili ağır ceza mahkemesinin bulunduğu

¹⁰ Madde metnine bkz.

yer dışında işlenmiş ise Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın yapılmasını da isteyebilmektedir.

Bu bölümde belirtilen suçlar askerî bir mahalde işlenmiş ise, Cumhuriyet savcısı ilgili askerî savcılıktan soruşturmanın yapılmasını isteyebilmektedir. Maddenin üçüncü fıkrasına göre soruşturma yapmak üzere görevlendirilen Cumhuriyet savcıları ile askerî savcılıklar, bu soruşturmayı öncelikle ve ivedilikle yapmak durumundadırlar.

250 nci madde kapsamına giren suçlarda, yakalananlar için 91 inci maddenin birinci fıkrasındaki yirmi dört saatlik gözaltı süresi kırk sekiz saat olarak uygulanmaktadır. Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında 91 inci maddenin üçüncü fıkrasında dört gün olarak belirlenen gözaltı süresi, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilmektedir. Burada hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinlemek zorundadır.

250 nci madde kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk; soruşturma ve kovuşturma sebebiyle şüpheli veya sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı, ağır ceza mahkemesi veya başkanının, Cumhuriyet savcısının, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hâkimin emirleriyle belirtilen gün, saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur.

250 nci maddede belirtilen suçlar nedeniyle Cumhuriyet savcılarının, soruşturmanın gerekli kılması halinde geçici olarak, bu mahkemelerin yargı çevresi içindeki genel ve özel bütçeli idarelerden, kamu iktisadi teşebbüslerinden, il özel idarelerinden ve belediyelerden bina, araç, gereç ve personellerinden yararlanmak için istemde bulunma yetkileri bulunmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetleri kıt'a, karargâh ve kurumlarından istemde bulunulması hâlinde istem, yetkili amirlikçe değerlendirilerek yerine getirilebilmesi mümkündür.¹¹

3.2.3.3. Kovuşturma

Bilindiği üzere, kovuşturma terimi kamu davası açılmasından sonra hükmün kesinleşmesi aşamasına kadar olan mahkeme sürecini ifade

¹¹ Madde metnine bkz.

etmektedir.¹² Yukarıda belirtilen suçların kovuşturması ile ilgili CMK'nun 252. maddesinde yine özel düzenlemeler bulunmaktadır.

Madde metnine göre öncelikle, bu suçlar acele işlerden sayılmakta ve bunlarla ilgili davalara adli tatilde de bakılmaktadır.

Bu suçlarda, sanık sayısının çok fazla olması durumunda, sanıkların bir kısmının duruşmanın bazı oturumları ile ilgileri bulunmuyor ise duruşmanın bu oturumlarının, yokluklarında yapılmasına mahkemece karar verilebilmektedir. Ancak, bu sanıkların yokluklarında yapılan oturumlarda kendilerini etkileyen bir hâl ortaya çıktığı takdirde buna ilişkin söz ve işlerin esaslı noktaları sonraki oturumlarda kendilerine bildirilmesi gereklidir.

Mahkeme, güvenliğin sağlanması bakımından duruşmanın başka bir yerde yapılmasına karar verebilmektedir.

Bu davalarda mahkeme, duruşmanın düzen ve disiplinini bozan sözlü veya yazılı beyan ve davranışlar ile mahkemeye, mahkeme başkanı veya üyelerden herhangi birine, Cumhuriyet savcısına, müdafie, tutanak kâtibine yahut görevlilere tahkir veya hakaret oluşturan söz ve davranışlar hakkında yayım yasağı koyabilmektedir.

Ayrıca bu suçların yargılaması esnasında, mahkeme başkanı, duruşmanın düzenini bozan sanığı veya müdafii o günkü oturumun tamamına çıkmamak üzere, duruşma salonundan çıkartabilmektedir. Bunların, sonra gelen oturumda da duruşmayı önemli ölçüde aksatacak davranışlara devam edecekleri anlaşılırsa ve hazır bulunmaları gerekli görülmezse, yokluklarında duruşmaya devam olunmasına mahkemece karar verilebilir. Ancak bu karar, esasa ilişkin iddia ve savunmanın yapılmasına engel olacak biçimde uygulanamaz ve sanığın kendisini başka bir müdafii ile temsil ettirmesine izin verilir. Duruşma salonundan çıkartılan sanık veya müdafii bundan sonraki oturumlarda da duruşmanın düzenini bozmakta ısrar etmeleri hâlinde, bir daha aynı dava ile ilgili oturumların tamamına veya bir kısmına katılmamalarına da karar verilebilir. Bu hüküm müdafii hakkında uygulandığı takdirde, durum ilgili baroya bildirilmelidir. Bu halde de sanığın kendisini başka bir müdafii ile temsil ettirmesi için uygun bir süre verilmesi gereklidir. Oturumların bir kısmına ya da tamamına katılmamasına karar verilen müdafii Avukatlık Kanununun 41 inci Maddesinin ikinci fıkrası gereğince tayin edilmiş ise durum, kendisini tayin eden mercie de bildirilmektedir. Duruşma salonundan çıkartılan sanık veya müdafii tekrar duruşmaya alındıklarında, yokluklarında yapılan iş ve işlemlerin esaslı noktalarının

¹² CMK, m. 2.

kendilerine bildirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, duruşma salonundan çıkartılan veya oturlara katılmamalarına karar verilen sanık veya müdafilerin mahkemenin tayin edeceği süre içerisinde yazılı savunma verebilme hakları da her zaman mevcut bulunmaktadır.

Bu davalarda, kendisine veya onun namına tebligat yapılacak kimselere tebligat yapılamaması hâllerinde, işin ivediliğine göre basın veya diğer kitle iletişim araçlarıyla tebligat yapılabilmesi mümkün bulunmaktadır.

3.3. Cezaların İnfazı Alanındaki Düzenlemeler

Teröristler, yapılı ve disiplinli örgütlere mensup oldukları için belli bir liderliğin nüfuz ve etkisi altında bulunmaktadırlar. Bu nedenle, teröristlerin yeniden sosyalleştirilmesinde en önemli nokta, bunlar üzerindeki şartlanmalar ve beyin yıkama faaliyetlerini engellemektir (Dönmezer, 1985:12,15).

Ülkemizde, örgütlü suç mensuplarının hapis cezaları yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında yerine getirilmektedir. Bu konuda 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun (CGTİK)'da ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur.

Adı geçen Kanunun 9. maddesi örgütlü suçlardan mahkûm olanların cezalarının infaz edileceği ceza infaz kurumlarının yapısını düzenlemiştir. Madde metnine göre; yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik rejimine tâbi, hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesisler olarak tanımlanmıştır.

CGTİK'nun 44/3(k)(1) maddesine göre, ceza infaz kurumlarında suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek ya da suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak eylemleri hücreye koyma disiplin cezasını gerektirmektedir.

Ceza İnfaz Kurumundaki örgütlü suç mensuplarının avukatla görüşme hakkının sınırlarını ve kısıtlanmasını düzenleyen CGTİK'nun 59/4. maddesinde; 5237 sayılı Kanunun 220 nci, İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlardan mahkûm olan hükümlülerin avukatları ile ilişkisi; konusu suç teşkil eden fiilleri

işlediğine, infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı haberleşmelerine aracılık ettiğine ilişkin bulgu veya belge elde edilmesi halinde, Cumhuriyet Başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, bir görevli görüşmede hazır bulundurulabileceği gibi bu kişilerin avukatlarına verdiği veya avukatlarınca bu kişilere verilen belgelerin infaz hâkimince incelenebileceği, infaz hâkiminin belgenin kısmen veya tamamen verilmesine veya verilmemesine karar vereceği ve bu karara karşı ilgililerin, 4675 sayılı Kanuna göre itiraz edebilecekleri düzenleme altına alınmıştır.

Yine CGTİK'nun 63/3. maddesine göre, örgüt veya çıkar amaçlı örgüt suçluları ile terör suçlularının Kanunda sayılan hâller dışında bir araya gelmelerine ve bağlantı kurmalarına izin verilmemektedir.

Hükümlünün telefon ile haberleşme hakkını düzenleyen CGTİK'nun 66/1. maddesine göre; bu hakkın tehlikeli hâlde bulunan örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabileceği düzenlemesi yapılmış bulunmaktadır.

Yine söz konusu Kanunun 67/4. ve 68/3. maddelerine göre, hükümlülere tanınan radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma ve mektup, faks, telgraf alma ve gönderme hakları örgüt mensubu olanlar için kısıtlanabilmektedir.

Örgütlü suç mensuplarının koşullu salıverilme şart ve sürelerini düzenleyen CGTİK'nun 107. maddesine göre ise; suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuzaltı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz yılını, süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ancak, bu süreler; birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde kırk, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzdört, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki yıl olarak belirlenmiş bulunmaktadır.

Yukarıda görüldüğü gibi örgütlü suç faillerinin cezalarının infazı, özel ve koşullu salıverme açısından ise artırımlı bir rejime tabidir. Bu rejimler belirlenirken elbette ki belirtilen suç faillerinin tehlikeliliği ve toplum bakımından arz ettiği önem etkili olmaktadır.

Sonuç

Organize veya örgütlü suç, son zamanlarda gündemde daha çok yer edinmeye başlayan bir kavramdır. Aslında bu tür suçları işleme, belki çok eski dönemlerde var olsa bile, günümüz modern toplumları açısından da, bu suçların mücadele edilmesi gereken ciddi bir sorun haline geldiği tartışmasız bir kabul halini almıştır. Ulusal ve uluslararası yapıdaki sosyo-ekonomik koşullar, organize suçluluğun doğmasını sağlamakta ve onu beslemektedir. Organize suçlar, bir yandan hukuk devletini tahrir ederken, diğer yandan demokrasilerin imkânlarını istismar etmektedir. Yasadışı yollardan elde edilen paralar, organize suç örgütlerince politik sisteme, basına ve kamu yönetimine nüfuz edilmesinde ve onların yönlendirilmesinde bir güç unsuru olarak kullanılmaktadır.

Organize suç örgütlerinin ekonomik-teknolojik gelişme sürecinde sürekli profesyonelleşmesi ve aralarındaki ağların gelişmesi, demokratik hukuk devleti içindeki güçler dengesini yönlendirebilmesi imkânını yaratmış ve kendisine karşı mücadele eden güçlerin etkisizleştirilmesi yönündeki hukuki girişimleri de zorlaştırmıştır.

Günümüzde suç olgusunun bu şekilde nitelik değiştirerek, özellikle bireysel suç işleme yerine grup halinde suç işlemenin yaygınlaşması, suçun önlenmesi ve suçla mücadelenin de niteliğini değiştirmiştir. Dolayısıyla, organize nitelik kazanan suçlara karşı mücadele yöntemlerinin de değiştirilmesi gereği duyulmuştur. Bu bağlamda bütün dünyada, öncelikle bireysel hak ve özgürlükler ile kamu güvenliğinin dengesini gözeterek yeterli yasal düzenlemeler yapılmış, bilahare de polis birimleri organize suçlara karşı yeni örgütlenmelere gitmişler ve bu tür suçlarla mücadele edecek şekilde yeni birimler kurmuşlardır. Bu paralelde, son yıllarda Türkiye’de de bu konuda birçok yeni yasal düzenlemelere gidilmiş ve Türk polis ve diğer kolluk kuvveti teşkilatları da hem merkez hem de taşra birimlerinde yeni yapılanmalara gitmiştir. Böylece değişen suç çeşidi ve niteliklerine göre ilgili güvenlik güçlerinin kendilerini yenilemeye çalıştıkları müşahade edilmektedir.

Netice olarak söylemek gerekirse, toplum bakımından teşkil ettiği tehlike göze alınarak, devletler için suçlulukla mücadelede örgütlü suçların önemli bir yer tutması gereklidir. Ülkemizde, uygulama birliği ve kolaylığı sağlaması için, son yıllarda, örgütlü suçlarla mücadele anlamındaki yasal düzenlemeler, ceza adaleti sistemi içerisindeki genel kanunlarla, yeterli bir şekilde yapılmıştır. Yer yer bazı özel yasalarda örgütlü şekilde işlenen suçlarla ilgili cezalandırma ya da cezaların artırılması rejimlerini gösteren düzenlemeler de bulunmakla birlikte, bu yasalardaki örgüt suçlarının unsurlarının oluşması yönüyle de etkili olacak şekilde, genel anlamdaki ‘suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu’

TCK içinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca, CMK ve CGTİK ile de, örgütlü suçluların muhakeme usulleri ve infaz rejimleri etkili ve caydırıcı bir biçimde düzenleme altına alınmış bulunmaktadır. Bundan sonrasına ilişkin olarak ise, iyi tatbikat örnekleri ve sorumluluk uygulayıcılara düşmektedir.

Organize suçlarla mücadele dikkatle, bilgiyle, kazanımların uygulamaya yansıtılmasıyla, siyasi kararlılıkla ve mutlaka bu suç örgütlerinin olası komplolar ve manevralarına tam hazırlıkla yürütülmelidir. Tüm dünya devletleri ve Ülkemiz açısından da geçerli olduğu gibi, vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, organize suç örgütleri ile yeterli şekilde bir mücadelenin devletler tarafından yapılması zorunludur ve ancak ülkelerin demokrasileri de bu takdirde güçlü kılınabilecektir.

Kaynakça

- Aşık, Metin, (2000), “Organize Suç ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Organize Suçlar Silah Kaçakçılık Şube Müdürlüğü”, *Polis Dergisi*, EGM Yayınları, Yıl: 6, Sayı: Nisan – Mayıs – Haziran, Ankara.
- Avcı, Mustafa, (2005), “Yeni Yasal Düzenlemelere Göre Türk Hukukunda Örgütlü Suç Kavramı”, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 5, Nisan 2005, Ankara.
- Aytaç, Önder ve Bal, İhsan, (1999), “Medyanın Gözüyle Organize Suçlar ve The Best Of Police”, *Kamu Hukuku Arşivi*, Ankara.
- Bal, İhsan, (2000), “Türkiye’de Organize Suçlar ve Terörizm Üzerine”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 7-8, Ankara.
- Bal, İhsan, “Türkiye’de Organize Suçlar ve Terörizmin (Seyri) Üzerine; İdeolojik, Sosyal ve Ekonomik Bir Değerlendirme ve Mücadele Yöntemleri”, <http://www.usakgundem.com/> Yazarlar.php? Type, E.T. 12.03.2008.
- Beşe, Ertan, (2001), “Organize Suçların Kriminolojik Temelleri”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1-2 ss.23-38.
- Beşe, Ertan, (2002), “Polis ve Organize Suç: Kapsam ve Genel Nitelikler”, Hasan Hüseyin Çevik ve Turgut Göksu (Editörler), *Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis*, Seçkin Yayınevi, Ankara. ss. 153-171

- Centel, Nur, (2002), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, İstanbul.
- Cinoğlu, Hüseyin ve Güneş, İ. Dinçer (2003), “Organize Suçla Mücadelede Temel Noktalar ve Polisin Rolü”, Aytekin Geleri ve Hasan Hüseyin Çevik (Editörler), *Organize Suçlarla Mücadele ve Polis*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Dönmezer, Sulhi, (1985), “Teröristlerin Rehabilitasyonu”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası (İHFİM)*, Sayı: 1- 4, İstanbul.
- Dönmezer, Sulhi, (2000), “Çetelerle Mücadele Amacıyla 4422 Sayılı Kanunla Kabul Edilen Koruma Tedbirleri,” *Yargı Reformu 2000 Sempozyumu*, İzmir.
- Erdem, Mustafa Ruhan, (2001), *Ceza Muhakemesinde Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri*, Ankara.
- Geleri, Aytekin (2003), “Organize Suçların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi: İtalyan-Amerikan Mafyası Üzerine Bir Çalışma”, Aytekin Geleri ve Hasan Hüseyin Çevik (Editörler), *Organize Suçlarla Mücadele ve Polis*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Hakeri, Hakan, (2005), *Yeni Türk Ceza Hukukunun Temel Kavramları*, Ankara.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 99*, (2000), Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kunter, Nurullah ve Yenisey, Feridun, (2000), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Özek, Çetin, (1998), “Organize Suç”, *Nurullah Kunter’e Armağan*, İstanbul.
- Özgenç, İzzet, (1998), *Uygulamalı Ceza Hukuku*, İstanbul.
- Özgenç, İzzet, (2002), *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Ankara.
- Özgenç, İzzet ve Şahin, Cumhur, (2001) *Uygulamalı Ceza Hukuku*, Ankara.
- Öztürk, Bahri, Erdem, Mustafa Ruhan ve Özbek, Veli, (2002), *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara.
- Soyaslan, Doğan, (1996), *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri) Dersleri*, Ankara.

Tosun, Öztekin, (1982), *Suç Hukuku El Kitabı*, İstanbul.

www.akip.net (Açıklamalı Kanun İçtihat Programı), (Erişim Tarihi: 12.03.2008).

www.tbmm.gov.tr, (Erişim Tarihi: 15.03. 2008).